

BETTELHEIM (1)

1953 Jul. 6.

SZABADSÁG

Japán megnyitása

Száz esztendővel ezelőtt, 1853 júliusában jelentek meg az első amerikai hajók Japán előtt, az Egyesült Államoknak azt az üzenetét hozva, hogy Japán nyissa meg kikötőit a világkereskedelem előtt. A négy amerikai hajó Commodore Perry vezetésével ment az ázsiai vizekre.

Az eseménynek magyar vonatkozásai is voltak. Az egyik, hogy a négy amerikai hajó között ott volt a "Mississippi" is, amely nem egészen két esztendővel azelőtt felvette Kossuthot és kíséretét az egyik török kikötőben, hogy az Egyesült Államokba hozza őket. Vannak adatok, amelyekből arra lehet következtetni, hogy ha Kossuth kiszabadításának ügye nem épen akkor lesz aktuális, Japán megnyitásának történeti dátuma egy vagy két évvel előbbre tolódott volna.

A "Mississippi" ugyanis, amely az akkori amerikai hadiflottának legmodernebb egysége volt, 1851-ben három másik hajóval együtt a Földközi tengeren teljesített szolgálatot, ahol az észak-afrikai rablókalandozásokat tartották féken. A japáni expedícióról már akkor szó kellett hogy legyen, mert tudjuk, hogy a kis földközi-tengeri svadron parancsnoka, Commodore Charles W. Morgan erősen készülődött egy közelebről meg nem határozott "ázsiai" utra, amelyben a "Mississippinek" is fontos szerepe lett volna, sőt Morgan ragaszkodott hozzá, hogy ő maga ezen a hajón menjen. Ezért cseppet sem tetszett neki, hogy Kossuth közbejött kiszabadítása miatt feljebbvalói éppen ezt a hajót küldték el a magyaro-

és a magyarok

VASVÁRY ÖDÖN

Irtai:

1423
②

BETTELHEIM

kért s így, mivel a Mississippi nélkül az ázsiai utra nem is gondolhattak, a történelmi fontossága ut késedelmet szenvedett. Morgan azért is sürgette volna az utat, mert beteges ember volt s attól félt, hogy egészségi állapota miatt az ut vezetését másra fogják bízni, ami úgy is történt. (Morgan 1853 januárjában meghalt, pár hónappal az ázsiai flotta indulása előtt.) A Commodore darabos, durva ember volt, akinek viselkedését a kongresszusban is igen erős kritika tárgyává tették. Mindezek a körülmények hozzájárultak ahhoz, hogy Morgan cseppet sem mutatott barátságot vagy megértést Kossuthtal és ügyével szemben, még akkor sem, amikor Kossuthtal személyesen találkozott Spezia olasz kikötőben s vele egy óra hosszat tárgyalt. Látva az olasz nép lelkes tüntetéseit, Morgan volt az, aki parancsot adott Long kapitánynak, aki a Mississippit vezette, hogy a lehető legrövidebb idő alatt hagyják el a kikötőt. Morgan hivatalos jelentéseiben is kedvezőtlenül nyilatkozott Kossuthról.

Kétségtelen, hogy Kossuth kiszabadítása döntően szolt bele az Egyesült Államok ázsiai expedíciójának terveibe, főképp a Mississippi igénybevétele miatt. Morgan kedvenc elgondolását, amelynek révén Commodore Perry helyett ő került volna bele a történelembe, halomra döntötte a magyar száműzöttek ügyének közbejötté. Morgan már beteg ember volt, amikor Kossuthtal találkozott. Hosszabb idő óta nem vett aktív részt hajóinak ügyeiben s amikor a Mississippi Kossuthtal Spezia kikötőjébe ért, ő éppen a nem

3

messze levő Lucca gyógyfürdőben tartózkodott, annak vizétől remélve gyógyulást. Ez a terület az akkori, nem egyesült Olaszországnak ahoz a részéhez tartozott, amely Szárdinia néven külön királyság volt, Turin fővárossal. (Kossuth még akkor nem sejtette, hogy valamikor sokáig fog lakni Turinban és ott fejezi be életét.)

Az Egyesült Államok turini követe pár év óta William B. Kinney, newarki (N. J.) nyomdász és lapkiadó volt, aki Morgannal együtt nagyon komolyan vette azt a hivatalos washingtoni fel-fogást, hogy Kossuthra vigyázni kell, mert az európai partokon való megjelenése komoly zavargásokat idézhet elő, amelyek robbanást okozhatnak az akkori puskaporos levegőben. Kinneynek sem volt valami nagy véleménye Kossuthról, ami feltehetőleg a Morgannal lefolyt tárgyalások nyomán is erősödhetett benne.

Kossuth tehát, aki hosszú élete alatt nem egyszer nyult bele erős kézzel a világtörténelembe, Japán megnyitását a nagyvilág számára, ha akarátlanul is, de késleltette. Az amerikai hajók hivatalosan mentek át Japánba és ott egyáltalában nem örültek nekik, de kényszerűségből jó arcot vágtak hozzá.

A százéves évfordulón a Navy League elkészítette a négy akkori hajó kicsinyített mását, amelyek julius folyamán Washingtonban a Tidal Basin vizén fognak állni. Aki kíváncsi rá, hogy pontosan milyen volt Kossuthék hajója, a fővárosban megnézheti a Mississippi kicsinyített, de elég nagy mását.

4

Japán megnyitása és a magyarok

II.

Commodore Perry négy amerikai hajójának Japán partjainál való megjelenése érdekes magyar vonatkozású epizódot váltott ki. A szigeten, ahol a hajók először megálltak, egy magyar ember is volt, akít azután az amerikai hajók hoztak át az Egyesült Államokba.

Mielőtt a japánok megengedték volna, hogy az amerikai hajók bemenjenek a tokiói öbölbe, Perry a Ryukyu szigetláncolat Okinawa nevű szigetén is megállott hajóival. Ezen a szigeten élt egy Bettelheim Bernát nevű magyar származású protestáns misszionárius, akinek az lett volna a feladata, hogy a sziget lakóiból annyit amennyit lehet, a keresztény vallásra térítsen. Bettelheim nem volt pap, hanem bizonyos orvosi előképzettséggel rendelkező ember, aki a zsidó vallásban született Pozsony városában s mint fiatal ember, Angliába került. Az angol hajóhad tisztjei azokban az években alakítottak maguk között egy missziós társaságot, azzal a céllal, hogy hittérítőket küldjenek az egyes szigetekre.

Bettelheim már akkor angol alattvaló volt s vállalkozott rá, hogy a Ryukyu szigetsoportra menjen. Mint jó nyelvtudással rendelkező embert ismerték, akinek munkakészsége és energája is ismeretes volt a maga köreiben. 1840

1840
m. ájús

5

Irta:

VASVÁRY ÖDÖN

ban tehát feleségével és több gyermekével átvitték Okinawa szigetére.

Ötvenöt sziget van ebben a csoportban, amelyek között Okinawa a legnagyobb, egy hatvan mérföld hosszú és tiz mérföld széles sziget, melynek Naha vagy Napha nevü kikötővárosa a legfontosabb. Bettelheim itt telepedett le, és pedig, mint az akkori képek mutatják, egy igen jó kinézésü tágas házban lakott.

A sziget lakossága kínaiakból állott, akik azonban japán fennhatóság alatt éltek, bár a sziget-csoport még akkor nem volt a japán birodalomba hivatalosan is bekebelezve. Józan életü, csendes nép volt, amelynek körében Bettelheimnek sikerült is volna valamelyes eredményeket elérni, ha a japán hivatalos körök szándékosan nem akadályozták volna minden lépésében. Erőszkodásról szó sem volt, a japánok azonban értették ahhoz, hogy apró, de félreérhetetlen kellemetlenkedésekkel tühretetlenné tegyék az idegen misszionárius életét.

de volt

A munka végképen nem ment, bár közben esztendők teltek el. Bettelheim, aki jó nyelvész volt, rölapokat, kis füzeteket készített s osztott szét a lakosság között. Pár nap mulva, bármennyiszer ismételte is meg az osztogatást, a rölapokat és füzeteket az utolsó darabig szép csinosan összecsomagolva, ott találta háza verandáján. Bár valószínűleg mindent elkövetett munkájának legalább is részleges sikere érde-

V
de igen
egyedül egyet

6

kében, egyetlen bennszülöttet sem sikerült meg-
térítenie.

A japánok rendületlenül folytatták az apró bosszantásokból álló ellenmunkát, ami végre is halálosan elkeserítette Bettelheimet. Amerikai vagy európai hajó igen ritkán állott meg a nap-
hai kikötőben. Másfél esztendő telt el az utolsó idegen hajó megjelenése óta addig, amíg az Egyesült Államok "fekete hajói" horgonyt vetettek majdnem Bettelheim kertje alatt. Az elkeseredett misszionárius valósággal önkivületi állapotba került, amikor az amerikai hajókat meglátta. A boldogságtól szinte megszedülve rohant az amerikaiakhoz és valósággal sírva könyörgött Perry parancsnoknak, hogy vigyék el őt és családját, vissza a civilizációba.

Commodore Perry meghallgatta a kérést és a misszionáriust és családját áthozta az Egyesült Államokba. Bettelheim további életéről keveset tudunk. Mivel valami orvosi képzettsége is volt, (egy adat szerint a páduai egyetemen kapott orvosi diplomát), a Lincoln hadseregben mint katonarvos kapott beosztást. A háború után Missouri államba ment s ott egy Brookfield nevű kisvárosban telepedett le, bizonyosan orvosi gyakorlatot folytatva, ami azokban az időkben elég könnyen ment. Ott halt meg 1869 szeptember 9-én.

1870

Halála után 57 esztendővel Okinawa szigetén emlékművet állítottak tiszteletére.

Okinawa a második világháború alatt írta be nevét a világtörténelembe, a Csendes óceáni szigetek legvéresebb harcai révén, amelyekben sok magyar fiú is résztvett. Az én fiam is volt ott.

